

Спеціалізованій вченій раді К 26.055.05
Київського національного торговельно-
економічного університету

ВІДГУК

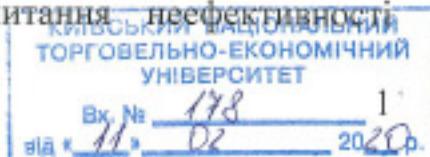
офиційного опонента на дисертаційну роботу Масько Анни Миколаївни
на тему «Інститут державної влади в системі конкурентних відносин»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Сучасне суспільство є суспільством динамічних змін, які невинно відбуваються у всіх сферах його функціонування, порушуючи старі устої, правила і практики. Це призводить до зміни балансу різноманітних управлінських еліт в суспільстві, трансформації функцій та ролей основних економічних акторів, посилення дієвості утворюваних ними інститутів та тих ефектів, що вони чинять на економіку і суспільство загалом.

Економічна теорія минулого століття приділяла велику увагу ролі і місцю держави в економіці, за допомогою множини наукових концепцій, методологічних підходів, конкретних методик, алгоритмів та кращих практик пояснюючи способи її коригуючого впливу на економічні процеси. Оскільки проблема монополізму постала ще на межі XIX – XX століть, то і питання державного впливу на конкурентні відносини, напрямки розвитку конкурентної політики було детально досліджено. Водночас сьогодні ми спостерігаємо системні провали державного регулювання, причиною яких є і недостатнє розуміння носіями державної влади нової економічної диспозиції, сформованої як результат вже згадуваних змін, і нехтування мотиваційно складовою політик, що відбивається на ефективності їх реалізації, і недооцінка системи неформальних інструментів інститутотворення, які саме в системі конкурентних відносин проявляються найбільш повно.

В контексті зазначеного, дисертаційне дослідження Масько А.М. є актуальним і перспективним, воно піднімає питання неефективності

інституційних практик держави щодо виконання її основної функції – забезпечення максимізації суспільного добробуту, досліджує причини такої неефективності і пропонує конкретні рекомендації щодо реформування інституційного середовища конкуренції.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація виконана в межах наукової школи Київського національного торговельно-економічного університету з теорії конкуренції, конкурентної політики та захисту економічної конкуренції та відповідно до плану науково-дослідних робіт. Здобувач брала участь у виконанні таких робіт: «Розвиток конкуренції на внутрішньому ринку України» (номер державної реєстрації НДР 0113U000522), особистий внесок полягає у визначені міри поширеності та рівня адміністративних бар'єрів для потенційної конкуренції на ринку України (довідка №1446/24 від 20.06.2019); «Соціально-економічні ефекти державного регулювання внутрішнього ринку в умовах євроінтеграції України» (номер державної реєстрації НДР 0115U000567), особистий науковий внесок – класифікація економічних моделей взаємодії інституту держави та суб'єктів господарювання, визначення напрямків політики deregуляції економіки в Україні, детермінація впливу deregуляційних ініціатив на розвиток конкурентних відносин (довідка №1469/20 від 24.06.2019); «Державне регулювання внутрішнього ринку в умовах глобальної конкуренції» (номер державної реєстрації НДР 0118U000046), особистий внесок полягає у здійсненні теоретико-економічного дослідження ролі та місця інституту державної влади в економіці в умовах її трансформації під тиском внутрішніх та зовнішніх чинників впливу; визначено способи та методи взаємного впливу між інститутами державної влади та конкуренцією (довідка №1447/24 від 20.06.2019).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Представлена дисертаційна робота характеризується кваліфікованим, послідовним і системним викладом матеріалу на основі повного наукового обґрунтування. Чітко просліджуються авторська позиція та логічна завершеність роботи. Одержані у процесі наукового дослідження результати є достовірними.

Теоретико-методологічні, науково-методичні та практичні розробки обґрунтовані в достатній мірі, що підтверджується глибоким вивченням і критичним аналізом фундаментальних робіт вітчизняних і зарубіжних науковців у сфері мікро- та макроекономічної теорії, економіки галузевих ринків тощо; нормативно-законодавчої бази України, даних Державної служби статистики України, Антимонопольного комітету України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, міжнародних організацій, матеріалів консалтингових компаній, періодичних видань, інтернет-ресурсів. Список використаних джерел складається з 317 найменувань, в ньому представлені наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників з питань, які розкривають досліджену здобувачем проблематику.

Вирішення поставлених у роботі наукових завдань базується на грамотному використанні існуючих методів наукових досліджень, що забезпечило всебічність дослідження ролі та місця інституту державної влади в системі конкурентних відносин, а саме: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, аналітичного групування для систематизації моделей інституційної взаємодії держави і ринку; ретроспективного та порівняльного аналізу для дослідження еволюції наукових поглядів на роль державної влади у ринковій економіці; економіко-статистичного аналізу для оцінки стану та тенденцій розвитку конкурентних відносин в Україні загалом та на окремих товарних ринках; інтегрального, функціонально-логічного та причинно-наслідкового

аналізу для дослідження передумов, стану та перспектив удосконалення системи державного регулювання ринків природної монополії.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які наведені у дисертації, підтверджується сукупністю логічно викладених теоретичних доказів та апробованих методик. На користь цього висновку також свідчать довідки про використання розроблених здобувачем практичних і методичних рекомендацій в діяльності органів державної влади та підприємств, у навчальному процесі Київського національного торговельно-економічного університету.

Вищевикладене дозволяє зробити висновок про всебічну обґрунтованість і достовірність, представлених у дисертаційній роботі наукових положень, висновків і рекомендацій, про високий науковий рівень та економічну грамотність здобувача.

Наукова новизна і практична цінність дисертаційної роботи

На захист здобувачем представлено результати, які наведено на с.19-21 дисертаційної роботи та с.4-5 автореферату. Ознайомлення зі змістом дисертації та автореферату, основними науковими працями здобувача дозволило визначити найістотніші теоретико-методологічні положення, прикладні висновки та рекомендації, які характеризуються науковою новизною, сформульовані автором самостійно та відображають її науковий внесок у розв'язання важливої науково-прикладної проблеми обґрунтування ролі та місця інституту державної влади в системі конкурентних відносин на окремих ринках та в економіці загалом.

До вперше розроблених результатів дослідження слід віднести систематизацію моделей інституційної взаємодії держави і ринку, їх класифікацію за ознакою балансу взаємного впливу державної та економічної влади, моделювання системи взаємозв'язків, що існують між суб'єктами та об'єктами відповідних видів влади в кожній групі моделей. Здобувачем обґрунтовано, що потенціал деформуючого впливу на

конкурентні відносини є більшим у моделей спільної інститутотворчості порівняно з моделями інституційного домінування держави (с.56-71).

Серед отриманих наукових результатів, спрямованих на удосконалення та подальший розвиток попередніх наукових досягнень, доцільно виділити такі:

- конкретизація взаємозв'язку між траєкторією розвитку економічної теорії та економічною циклічністю, що полягає у детермінації вектору оцінки ролі держави в економіці фазою економічного циклу Кондратьєва (с.42-54);
- обґрунтування доцільності зміни підходу до періодизації конкурентної політики в Україні – відмову від послідовного на користь кумулятивного, який більш коректно відображає еволюцію конкурентної політики, що покроково, зберігаючи досягнення попередніх періодів, змінює свій фокус і арсенал використованого інструментарію у відповідь на зміну викликів для розвитку конкуренції (с.78-98);
- врахування неформальних інститутів при детермінації змісту адміністративних бар'єрів, що є передумовою підвищення ефективності конкурентної, як втім і більш широкої – економічної політики держави та суспільного добробуту в цілому в умовах засилля корупції й бюрократизму в сучасній українській практиці взаємодії бізнесу і держави (с.100-117);
- обґрунтування траєкторії реформування структури природно-монопольних галузей в Україні (створення незалежного регулятора – вертикальне відокремлення – приватизація в потенційно конкурентних сегментах природно-монопольної галузі – їх дерегуляція) в цілях мінімізації негативного впливу провалів державного регулювання на обмінні пропорції в галузях природної монополії (с.159-175);
- розробка механізму адвокатування конкуренції у системі органів державної влади, що, на відміну від інших, передбачає активну роль не тільки органів державної влади (насамперед, конкурентного відомства в особі Антимонопольного комітету України), але й ряду інших суб'єктів,

таких як суб'єкти господарювання, експертна спільнота, громадськість (с.182-191).

Таким чином, дисертаційна робота Масько А.М. містить необхідні для таких робіт елементи новизни і однозначно має практичну цінність. Практична цінність підтверджена використанням результатів дослідження Департаментом економічного розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації (довідка №02-25/2796 від 29.11.2018), комунальним концерном «Центр комунального сервісу» (довідка №02/8081 від 04.09.2019), Київською торгово-промисловою палатою (довідка №1716-1/361 від 13.08.2019).

Окрім цього, окремі положення, що містяться в дисертаційному дослідженні, застосовувалися в освітньому процесі Київського національного торговельно-економічного університету (довідка №1459/22 від 21.06.2019).

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні наукові положення дисертації опубліковано автором у 12 наукових роботах (одинадцять – самостійно та одна – у співавторстві). У тому числі: 6 статей у наукових фахових виданнях, наукових періодичних виданнях України, які включені до міжнародних наукометрических баз, 6 публікацій – в інших виданнях.

Перелік опублікованих праць за темою дисертації відображає зміст роботи відповідно до вимог МОН України.

Положення дисертаційної роботи пройшли апробацію у доповідях здобувача на 4 міжнародних та 2 всеукраїнських науково-практических конференціях, що відбулись протягом 2016 – 2019 рр.

Відповідність теми дисертації профілю спеціальності

Дисертація виконана державною мовою, якою автор володіє на належному рівні. Стиль дисертації, хоча і викликає певні зауваження, але в цілому відповідає вимогам, що висуваються до наукових праць такого рівня. Структура та логіка викладення результатів дослідження узгоджується з

назвою дисертаційної роботи. Зміст та результати дисертаційної роботи відповідають спеціальності 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки.

Зauważення та дискусійні питання

Враховуючи важливe значення одержаних наукових результатів Масько А.М., поряд з сильними сторонами, необхідно зупинитись на окремих недоліках та спірних моментах, які потребують додаткової аргументації та стануть предметом наукової дискусії під час публічного захисту роботи.

1) У параграфі 2.1 (с.82) дисертант наводить структуру порушень законодавства про захист економічної конкуренції у 2001-2013 рр., досліджуючи динаміку наступних порушень: зловживання домінуючим становищем; антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання; недобросовісна конкуренція. Разом із цим, автор не розглядає кількісні показники та структуру порушень з боку органів державної влади. Наведення даного показника дозволило б краще оцінити прояви інституційного монополізму, забезпечити кількісне обґрунтування потреби переорієнтації конкурентної політики на боротьбу з останнім.

2) У параграфі 2.1. дисертант наводить таблицю 2.3. «Вартісна характеристика оголошень про результати процедур публічних закупівель, 2015-2018 рр.». На нашу думку, необхідно було б охопити довший період дослідження, наприклад, починаючи з 2010 р.

3) Вважаємо позитивним проведення здобувачем аналізу правових актів органів державної влади та місцевого самоврядування із регулювання питань, що досліджуються в дисертаційній роботі. Проте, зазначення в самій дисертації такого великого масиву нормативно-правових актів (параграфи 2.1, 3.2 та 3.3.), суттєво перевантажує текст роботи. На нашу думку, доцільніше обмежитись посиланням на правові акти та приділити більшу увагу науковим положенням, які висвітлюють проблематику дослідження.

4) У дисертації автор неодноразово наголошує про інституційний монополізм, наводить динаміку індикаторів інституційного монополізму в Україні, 2011-2018 рр. (табл. 2.2., с.85). Разом із цим, автор не розкриває поняття «інституційний монополізм», не визначає чи є воно тотожне поняттю «адміністративні бар’єри», чи перше поглинає друге. На нашу думку, необхідно було б надати визначення та характеристику дефініції «інституційний монополізм».

5) Незважаючи на високий рівень мовної компетентності автора, необхідно відзначити, що використання громіздких складних речень ускладнює сприйняття викладеного матеріалу. Також, у дисертаційній роботі спостерігаються граматичні помилки (с.36, 43, 78 та ін.), повторення окремих положень. Аналізуючи адміністративні бар’єри для підприємців у вигляді податкового тягаря та складності податкових процедур (с.115), здобувач наводить показники Індексу економічної свободи та методику його розрахунку. У параграфі 3.1. при представленні динаміки рівня індикаторів індексу економічної свободи України у 2009-2018 рр. (табл. 3.1, с.142) в примітках повторно описується методика розрахунку Індексу економічної свободи.

6) Назви окремих параграфів (наприклад, 1.1, 2.1) є занадто спрощеними для наукової роботи.

Однак, зроблені зауваження не применшують загальну позитивну оцінку проведеного дослідження, не спростовують її результатів, їх наукової новизни та практичної значущості.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Масько Анни Миколаївни на тему «Інститут державної влади в системі конкурентних відносин», є завершеним і самостійним дослідженням, в якому розглядається та розв’язується вагоме наукове завдання обґрунтування ролі та місця інституту державної влади в

системі конкурентних відносин, яке має важливе прикладне і наукове значення.

Проведений аналіз дисертаційної роботи дозволив зробити такі висновки:

- отримані результати достатньою мірою обґрунтовані, містять наукову новизну та мають практичну цінність;
- опубліковані роботи та автореферат відображають основні положення дисертаційного дослідження;
- зроблені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки роботи;
- за змістом, актуальністю, постановкою завдань дослідження, використанням загальнонаукових методів аналізу, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів дисертація відповідає вимогам пунктів 9 і 11 «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 зі змінами);
- за складом вирішених завдань дисертація відповідає паспорту спеціальності 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки.

У зв'язку з цим, автор дисертації Масько Анна Миколаївна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки.

Офіційний опонент –
професор кафедри економіки
та економічної теорії
Тернопільського національного
економічного університету
доктор економічних наук, професор

Олександр ДЛУГОПОЛЬСЬКИЙ

Завіряю:

Зав.загальним відділом

Олександр І. СІДОРЧУК